

Werkgroependag

Verslag EIS-werkgroependag

Op 11 november 1995 werd te Utrecht de eerste werkgroependag van EIS-Nederland gehouden, waarvan hieronder een korte impressie.

Aanwezigen: Aat Barendregt, Ron Beenen, Matty Berg, Jan Cuppen, Inge van Halder, Theodoor Heijerman, Roy Kleukers, Henk Moller Pillot, Henk Pijpers, Anthonie van Peursen, Liekele Sijstermans, Harry Smit, Jan van Tol, Hans Turin, Henk Vallengaard, Mark van Veen, Han de Vries, Hendrik Wallbrink, Marcel Wasscher, Jaap Winkelman, Theo Zeegers, Jan Willem van Zuijlen (allen werkgroepen), Rienk de Jong (NNM), Berend Aukema, Peter van Helsdingen, Jan van der Made, Ad Mol, Gerard van der Velde (allen bestuur), Erik van Nieuwkerken, Arjan Stroo, Wouter van Steenis (allen centraal bureau).

Het ochtendprogramma bestond uit een inventarisatie van de ideeën over het doel van EIS en de taken van het centraal bureau. De ochtend begon met inleidingen van Gerard van der Velde (voorzitter) over de geschiedenis van EIS en de doelen van het bestuur, Wouter van Steenis (centraal bureau) over de samenwerking tussen bureau en werkgroepen en Aat Barendregt (werkgroep Syrphidae) over de wensen en doelen van de werkgroepen. Vervolgens opende Jan van Tol de discussie.

De voorzitter begon met een namenronde, waarin iedereen zijn/haar naam, achtergrond, ideeën over het doel van EIS en de reden van komst noemde. De meeste aanwezigen waren coördinator van een EIS werkgroep. Als doel van EIS werd vaak gegeven het ondersteunen van de werkgroepen. Het verzorgen van een betrouwbare opslag van de gegevens werd enkele keren genoemd. Ook het bijdragen aan de natuurbescherming doordat EIS als centraal aanspreekpunt over ongewervelden in Nederland werd enkele keren genoemd. De reden van aanwezigheid was veelal nieuwsgierigheid naar de ontwikkelingen bij en rond EIS.

De voorzitter startte de discussie met het samenvatten van de opmerkingen van de aanwezigen. Hieruit werd globaal het doel van EIS gedestilleerd. De aanwezigen vonden met name de ondersteuning van de werkgroepen belangrijk. Overkoepelende zaken werden weinig genoemd. Het internationale aspect van EIS is nauwelijks genoemd.

Jan van Tol geeft vervolgens twee doelen voor EIS:

- 1) EIS als koppeling tussen leveranciers (werkgroepen) en gebruikers (bv. overheden) van gegevens. Ron Beenen merkt op dat voor de (provinciale) overheid één aanspreekpunt belangrijk is.
- 2) EIS als lobby voor ongewervelden, bijvoorbeeld via het PGO-overleg (waar een paar afzonderlijke EIS werkgroepen ook lid van zijn). Het circuit van milieu- en natuurbeschermingskringen is onoverzichtelijk, dus het bewegen hierin kost wel veel tijd.

Deze twee doelen geven veel stof tot discussie. Veel aanwezigen vragen zich af of EIS zich een "hoger doel", dat wil zeggen werkgroep overkoepelende activiteiten gecoördineerd cq uitgevoerd door centraal bureau, moet stellen. De meningen lopen uiteen van éérst de werkgroepen aandacht geven en dan verder kijken tot grote nadruk op de overkoepelende doelen.

In feite komt het erop neer dat er geen overeenstemming is of het EIS zich alleen op interne zaken moet gaan richten of dat het EIS

zich ook extern richt. Globaal gesteld was de mening van de aanwezige werkgroepscoördinatoren dat de werkgroepen meer aandacht behoeften. Als de werkgroepen worden verwaarloosd komt er van het gemeenschappelijke databestand namelijk weinig terecht. Hierbij werd door enkele aanwezigen wel de aantekening gemaakt dat de doelen, zoals in het begin geformuleerd, ook van groot belang zijn voor EIS.

Over de maatschappelijke koppeling van EIS zal het bestuur zich moeten beraden.

De werkgroepen binnen EIS.

- 1) Over de vraag van Henk Moller Pillot of een werkgroep, zeg, "vennen" mogelijk is werd opgemerkt dat dit heel wel kon, zie ook de werkgroepen "grondwaterfauna" en "minizoo". Maar de meeste aanwezigen zijn hoofdzakelijk geïnteresseerd in hun eigen groep, en zullen niet geneigd zijn hard mee te werken aan een dergelijke groepsoverstijgende werkgroep.
- 2) Gerard van der Velde vindt het motiveren van de basis van EIS, de werkgroepen, het belangrijkste. De doorlevering van gegevens is een afgeleid doel.
- 3) Elke werkgroep heeft eigen prioriteiten, invulling onderzoek en een eigen mening over gang van zaken. Wat vanuit centraal bureau zou helpen is (Aat Barendregt):
 - i - Chaos dataverwerking gladstrijken,
 - ii - Hulp bij publikaties,
 - iii - Stimuleren van de werkgroepen.
- 4) Een belangrijke functie van het bureau is het veilig opslaan van de gegevens van de werkgroepen (backup, controle gegevens).

De financiering van het bureau EIS is zo dat er 1.3 formatieplaats door het NNM wordt geleverd, en dat andere formatieplaatsen extern moeten worden gefinancierd. Dit kan bijvoorbeeld bij overheidsopdrachten. De huidige formatie geeft randvoorwaarden aan de mogelijk te leveren ondersteuning. Iedereen zag als belangrijke taken voor het bureau:

- i - zorgen voor een betrouwbare opslag van de gegevens van de werkgroepen
- ii - informeren van de werkgroepen over EIS en de andere werkgroepen.
- iii - informeren van de coördinatoren over werkgroepsoverstijgende zaken

Over verdere werkzaamheden van het bureau (zoals directe ondersteuning per werkgroep) moet nader overleg worden gevoerd tussen centraal bureau en bestuur. Hierover vindt terugkoppeling met de werkgroepen op een volgende werkgroependag, die gehouden zal worden in het voorjaar van 1996.

Het middagprogramma bestond uit een drietal lezingen van verschillende werkgroepen, waarvan in deze Nieuwsbrief een korte samenvatting is opgenomen.

Na de lezingen is de vraag gesteld wat de aanwezigen vonden van de dag. De aanwezigen vonden het goed dat de werkgroepen weer iets van het bureau gehoord hebben. De opzet was goed, hoewel voor de wandelgangen wat weinig tijd was. Deze dag verdient zeker navolging.

De dag wordt afgesloten met het bedanken van de lezinghouders, Jan van Tol, die de discussie prima geleid heeft, en alle aanwezigen.

Wouter van Steenis

Lezing: Hoe houdt de Vlinderstichting de vrijwillige medewerkers actief ? Inge van Halder

Inge van Halder gaf een korte beschrijving van de Vlinderstichting, als voorbeeld van een goed draaiende werkgroep. Hierbij lag de nadruk op het omgaan met vrijwilligers. De Vlinderstichting heeft als doel het behoud en het herstel van de vlinderstand. De Vlinderstichting heeft een aantal verschillende onderdelen, die elk helpen het doel te verwezenlijken. Dat zijn de afdeling onderzoek en adviezen, de afdeling voorlichting en educatie, het tijdschrift *Vlinders*, een uitgebreide bibliotheek en de verkoop van vlinderartikelen.

Het onderzoek van de Vlinderstichting wordt voor een groot deel gedaan door vrijwilligers. Met name het atlasproject en het hierop aansluitende project biotoopbeheer karakteristieke dagvlinders en het monitoringproject worden door vrijwilligers gedragen. Alleen de coördinatie van de projecten gebeurt door betaalde krachten.

Bij projecten waar veel vrijwilligers in meedraaien is een goede opzet van belang. Eerst moet het project helemaal georganiseerd zijn (met name financiering, menskracht, bereikbaarheid). Daarna worden met publiciteit (tijdschriften, kranten, radio, tv, lezingen) potentiële medewerkers benaderd. Melden deze zich aan, dan moeten ze meteen beschikking krijgen over waarnemingsformulieren, handleiding en evt. determinatiegids. Tijdens een project moet regelmatig terugkoppeling zijn met de waarnemers. Bij een atlasproject bestaat dit uit direct reageren op uitzonderlijke waarnemingen, goed bereikbaar zijn voor de medewerkers en snel antwoorden op vragen. Regelmatig moeten voorlopige resultaten bekend gemaakt worden. Dit kan door artikeltjes of door een voorlopige atlas. Bij een monitoringproject, waarbij meer gevraagd wordt van de waarnemers, is meer aandacht nodig. Deze mensen krijgen meerdere keren per jaar een brief in de bus. Aan het eind van het jaar wordt zo snel mogelijk het jaarverslag gemaakt, dat aan alle monitoringroutelopers wordt toegezonden.

Daarnaast worden alle medewerkers van de Vlinderstichting betrokken gehouden door het 4 x per jaar verschijnende blad *Vlinders* en door de jaarlijkse landelijke vlinderdag.

De Vlinderstichting krijgt steeds meer regionale vlinderwerkgroepen. Deze groepen zorgen regionaal voor meer bekendheid van de Vlinderstichting, en worden door de Vlinderstichting zoveel mogelijk ondersteund. Dit gebeurt op financieel, organisatorisch, inhoudelijk en publicitair gebied. De Vlinderstichting sluit met alle werkgroepen een samenwerkingsovereenkomst af. Vervolgens wordt regelmatig overleg gevoerd, er is een nieuwsbrief voor de werkgroepen en een landelijke contactdag voor de werkgroepen. Op deze manier worden ook de vlinderwerkgroepen actief en betrokken gehouden.

Wouter van Steenis

Lezing: Bladkevers in Europees verband. Ron Beenen

Ron Beenen vertelde in het kort over het internationale werk waarmee de werkgroep bladkevers bezig is.

Het begin ligt bij Adolf Horion. De heer Horion heeft groepsgewijs de faunistiek van midden-Europese kevergroepen bewerkt. De resultaten hiervan zijn in de door Horion opgezette serie "Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer" gepubliceerd. Van elke soort wordt hierin een opsomming gegeven van de gebieden waar de soort voorkomt. Van enkele soorten, die een opvallende verspreiding hebben, zijn kaartjes afgebeeld. In elk deel van de serie wordt een groep van de kevers behandeld. Toen Horion bezig was met deel 13, waarin de Chrysomelidae en Bruchidae worden behandeld, overleed hij.

Ron heeft het idee opgevat om het werk van Horion over de bladkevers af te ronden. Op het "Deutsches Koleopterologentreffen" in Weinstadt Beutelsbach (vlak bij Stuttgart) in 1987 ontmoette hij

Dieter Siede uit Bonn, die met hetzelfde idee rondliep. Nog dezelfde avond zijn een aantal Chrysomeliden-specialisten om de tafel gaan zitten. Afgesproken is om het werk van Horion voort te zetten, met als gewenst resultaat een boek dat in aard en omvang vergelijkbaar is met de eerste 12 delen van de serie. Voor het verzamelen van de waarnemingen zijn de verschillende groepen van de bladkevers verdeeld onder de specialisten.

Het initiatief is bekend gemaakt op het Koleopterologentreffen. Daarnaast zijn in verschillende tijdschriften aankondigingen geplaatst, met de vraag om mee te werken. Hierop zijn veel reacties gekomen. Een grote hoeveelheid data is binnengestroomd.

Jaarlijks ontmoeten de specialisten elkaar op het Deutsches Koleopterologentreffen. De ideeën over het boek zijn langzaam veranderd. Het idee is nu om er veel kaarten in op te nemen. De vorm van de kaartjes was een moeilijk punt, waarover onlangs een besluit genomen is. Inmiddels is ook een eenvoudig computerprogramma gereed voor het invoeren van gegevens en het maken van kaartjes. In het programma zijn 16.000 records ingevoerd. Gezien de hoeveelheid werk zal het verschijnen van deel 13 in de serie *Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer* nog wel enige jaren duren.

Een bijkomend positief resultaat van het project is dat de midden-Europese Chrysomeliden specialisten jaarlijks bij elkaar komen, waardoor veel informatie wordt uitgewisseld. De kennis over de verschillende groepen komt terecht bij de groepsspecialist. Hierdoor heeft ieder afzonderlijk een veel completer beeld van zijn eigen groep gekregen.

Wouter van Steenis

Lezing: Faunistiek in het computertijdperk Mark van Veen

Mark van Veen wijdde ons in in de mogelijkheden van computergebruik voor het bewerken van faunistische gegevens.

Binnen de faunistiek kunnen drie soorten toepassingen worden gebruikt. Dat zijn:

- * Databases - voor opslag en terugzoeken van gegevens.
 - specifieke databases
 - op faunistiek of floristiek gerichte databases
- * Uitwerkingen - voor rekenen aan en plotten ("tekenen") van gegevens
 - kaartplotprogramma's
 - cluster/ordinatie-programma's
 - statistische programma's
 - faunistische uitwerkingen
- * Determinatieprogramma's - voor determineren van soorten. (bv Britse zegen; Nederlandse planten) (wordt verder niet op ingegaan)

Aspecieke databases (Paradox, Access, dBase IV, ...) zijn gemaakt om elk databestand in op te kunnen slaan. Dit houdt in dat ze erg flexibel zijn. Ook zijn ze specifiek geschreven voor het omgaan met grote databestanden. Dit doen ze zeer efficiënt. Je kan alles in zo'n database opslaan, maar als je de opgeslagen gegevens wilt bewerken moet je zelf eenvoudige programma'tjes schrijven. Daarbij vraagt opslag in zo'n flexibel programma om een goede structureren van de gegevens. Het EIS-databestand is wel in een aspecieke database opgeslagen (in dBase IV). Dit is met name omdat bij EIS veel gegevens opgeslagen zijn, waardoor het van belang is dat de programma's snel werken.

Specifieke databases zijn speciaal geschreven voor bepaalde toepassingen. Standaard zijn een aantal bewerkingen in het programma opgenomen. De vorm waarin de gegevens ingevoerd moeten worden ligt in grote lijnen vast. Voorbeelden hiervan zijn ORDE (zie verder) en FAUNANAL (zie verder) (beide op de entomologie gericht) en Florbase, GRID, Fynsten en Frog (op de floristiek gericht).

Tenslotte zijn er nog specifieke kaarttekenprogramma's. Het enige wat deze programma's doen is het plotten van verspreidingsgegevens op kaart. Voorbeelden zijn EISMAP en STIPT.

ORDE (Jeroen Fokker/Oscar Vorst; NEV)

ORDE is een specifiek entomologisch programma. Het is gebaseerd op een goede database, met veel mogelijkheden om de oorspronkelijke gegevens terug te halen. De kaarttekenmogelijkheden zijn goed. Het programma is sterk gericht op veldgegevens, en minder op het invoeren van collectiegegevens. Het programma biedt weinig mogelijkheden voor het bewerken en het vergelijken van gegevens.

FAUNANAL (Mark van Veen)

FAUNANAL is ook een specifiek entomologisch programma. De database is zeer eenvoudig, met weinig database-bewerkingen. Het programma is specifiek gericht op het uitwerken van de gegevens. De uitwerkmogelijkheden zijn: verspreiding (kaarten, deelgebieden, similariteit, clusteren); vliegtijden en jaren (histogram, tijdreeksanalyse, lopend gemiddelde, man/vrouw); Oecocode (alleen EIS-oecocode)(histogram, lijst); plant (histogram, lijst); referenties (vergelijking van de soort met andere (groepen van) soorten).

Koppeling gegevens

Bij het gebruik van verschillende computerprogramma's door verschillende mensen zijn twee vragen van groot belang:

* Is er uitwisselbaarheid tussen de verschillende programma's

* Hoe is de beheersbaarheid (status van de gegevensset)

De uitwisselbaarheid tussen programma's loopt vaak stroef. Dit komt enerzijds doordat de conversie tussen de programma's niet eenvoudig is. Anderzijds zijn de coderingen vaak niet gelijk. Een typisch voorbeeld hiervan zijn de verschillende oecocodes die in gebruik zijn.

De beheersbaarheid van de dataset omvat vragen als "Wie is eigenaar van de gegevens"; "Wie is beheerder van de gegevens"; "Is het bestand up-to-date"; "Welke gegevens(bestanden) zijn opgenomen"; "Zijn de gegevens (determinaties, coördinaten) gecontroleerd" en "Zijn alle coderingen consistent". Zolang alle bestanden op één plaats zijn, is dit redelijk te overzien. Als echter de bestanden over verschillende plaatsen verdeeld zijn, en er worden regelmatig gegevens uitgewisseld, dan moeten hierover goede afspraken zijn gemaakt.

In de toekomst moet zowel de uitwisselbaarheid als de beheersbaarheid van gegevensbestanden gestructureerd worden. De vraag is welke rol het bureau hierin kan spelen.

Wouter van Steenis

PGO-nieuws

De term PGO staat voor Particuliere Gegevensbeherende Organisatie. Dit betekent: organisatie die gegevens over verspreiding van planten of dieren in Nederland bewaard (en ook verzameld). EIS-Nederland is één van deze organisaties, net als Vlinderstichting, Floron, Sovon en nog ongeveer 10 andere organisaties.

Jaren geleden is het initiatief genomen om met al deze groepen, die voor een groot deel dezelfde belangen hebben, om de tafel te gaan zitten om ideeën uit te wisselen, gezamenlijke doelen gezamenlijk na te streven en op de hoogte te blijven van elkaars activiteiten. Het los-vaste verband waarin het PGO-overleg de laatste jaren bestond, voldoet niet meer nu het IKC-natuurbeheer aan de gezamen-

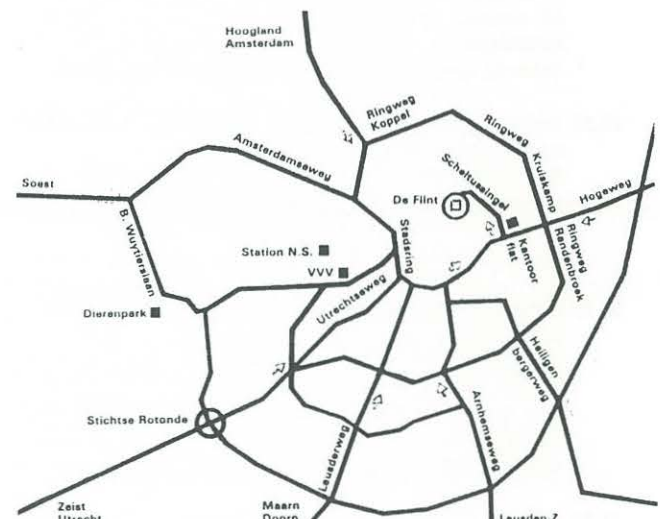
lijke PGO's opdracht wil geven tot het schrijven van een Jaarboek Natuur 1997. De geregeld opduikende gedachte een stichting van PGO's op te richten is hierdoor in een stroomversnelling geraakt. Besloten is dat de overkoepelende organisatie geen stichting wordt, maar een vereniging. Alle gegevensbeherende organisaties kunnen lid worden van de vereniging, die vermoedelijk als naam krijgt "Vereniging Flora en Fauna Onderzoek". De bevoegdheden van de vereniging zijn niet groot. Alleen als de aangesloten organisaties het willen zal de vereniging actie ondernemen. Als één van de organisaties het niet eens is met een actie, dan kan deze zich uitdrukkelijk distantiëren.

De eerste activiteit van de Vereniging is het organiseren van een dag waar alle PGO's zich aan 'het publiek' kunnen presenteren. Deze dag wordt op 9 december 1995 gehouden in de Flint te Amersfoort. Iedereen is er welkom. Het programma staat op pagina 12. Voor de lunch dient iedereen zelf te zorgen, er is wel een kantine.

Een andere activiteit is het coördineren van het al eerder genoemde Jaarboek Natuur 1997. Alle PGO's hebben de gelegenheid om (betaald) een bijdrage te leveren voor het Jaarboek. Het Jaarboek is begin 1997 klaar. Een derde activiteit is het opstarten van een BBS Natuur. Dit is een per telefoon bereikbare computer, waar informatie over de verschillende PGO's op te vragen is. Ook werkgroepen zouden hiervan gebruik kunnen gaan maken door informatie voor medewerkers op het bbs te plaatsen. Mogelijk zal dit bbs zich in de toekomst ontwikkelen tot een 'homepage'. Een homepage maakt deel uit van de elektronische snelweg. Hierdoor zijn er meer mogelijkheden, maar de prijs is ook veel hoger.

Het is mijn bedoeling om in elke Nieuwsbrief kort verslag te doen van de activiteiten van de Vereniging voor Flora en Fauna Onderzoek. Indien mensen meer (of sneller) geïnformeerd willen worden, laat mij dat dan even weten.

Wouter van Steenis

Cultureel centrum 'de Flint', waar de PGO-dag wordt gehouden, is gelegen aan de Coninckstraat 60, in het centrum van Amersfoort. (De Flint is bewegwijzerd).